

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA PARDUBICE

Sukova třída 1260, Zelené Předměstí, 530 02 Pardubice tel.: 466 410 327 – 8

e-mail: ppp.pce@seznam.cz

www.ppp-pardubice.cz

Šikana v MŠ, aneb šikana nebo škádlení

Dr. Jiří Knoll

Kongresové centrum – Jezerka 25.11.2019

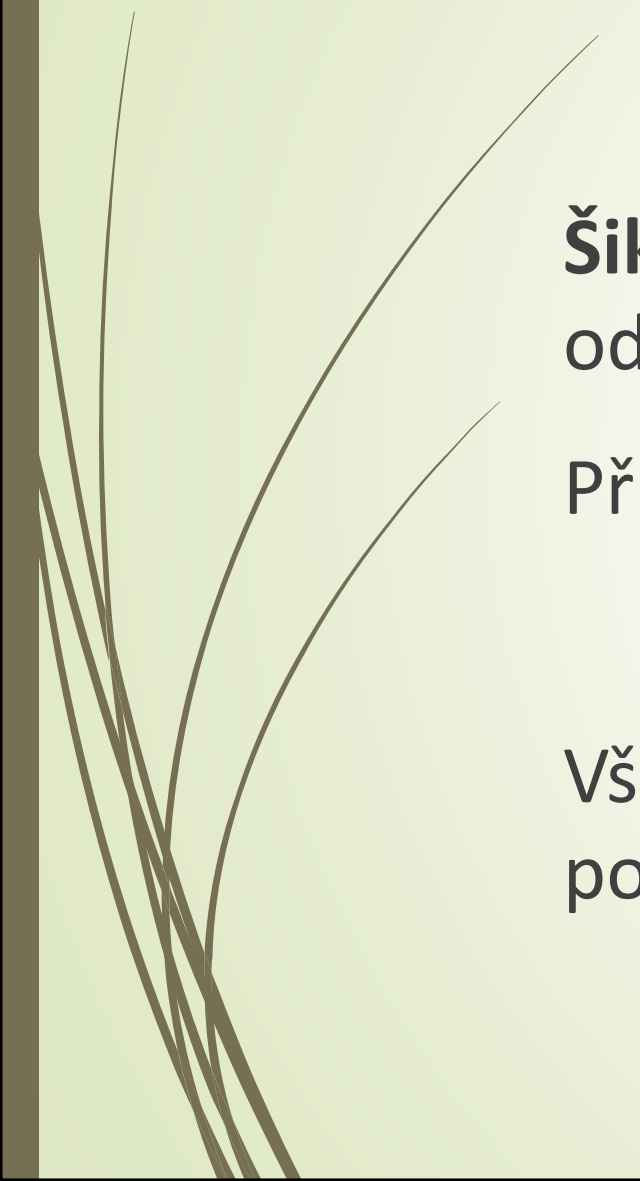

Školní šikanování představuje velmi starý fenomén, jistě starý jako škola sama.

V současnosti víme, že výskyt šikany na českých školách má epidemický rozměr.

Nejlépe je situace zmapována na základních školách.

Jak ale vypadá situace v našich mateřských školách? Existuje šikana i mezi tak malými dětmi?

Šikana dlouho **unikala pozornosti** pedagogů i dalších odborníků, a to nejen u nás, ale v celém světě.

Příčiny: **skrytost a nepřístupnost šikany a agresivního chování.**

Všichni **přímí a nepřímí** účastníci z různých důvodů a pohnutek **brání** odhalení šikanování.

Základní otázky

1. Jak vypadá situace v našich mateřských školách?

2. Existuje šikana i mezi tak malými dětmi?

Výzkumy v tomto prostředí téměř neexistují, avšak empirické zkušenosti potvrzují, že v mateřských školách se vyskytují **nejen prvky šikany, ale i počáteční stadia** tohoto destruktivního fenoménu.

Popírání této skutečnosti je nebezpečnou chybou (jméno, image MŠ..)

Z poradenské praxe vím, že skrytá neléčená šikana v mateřské škole působí velké škody a trápení, která zasáhnou děti, rodiče i pedagogy.

„Obyčejná šikana v mateřské škole“ - kazuistika

Definice šikany - MŠMT:

- Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků.
 - Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.
-

Definice šikany - MŠMT:

Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě:

- bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě
- tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování.
- Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Definice šikany - MŠMT:

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě:

- jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

➤	Obsah a členění metodického pokynu	
➤	Úvodní ustanovení	1
➤	Charakteristika šikany	1
➤	Bezpečné prostředí ve škole: jak předcházet šikaně	2
➤	Základní postup v řešení šikany	4
➤	Nápravná opatření	6
➤	Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči	6
➤	Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání	7
➤	Šikana zaměřená na učitele: jak ji předcházet a jak ji řešit	8
➤	Právní odpovědnost školy	11
➤	Trestně-právní hledisko šikany	12
➤	Podávání podnětů, stížností a oznámení	14
➤	Závěrečná ustanovení	14

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT- 21149/2016)

➤ PŘÍLOHA 1: Stadia šikanování.....	16
➤ PŘÍLOHA 2: Protektivní a rizikové faktory.....	17
➤ PŘÍLOHA 3: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování.....	19
➤ PŘÍLOHA 4: Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování.....	20
➤ PŘÍLOHA 5: Školní program proti šikanování.....	22
➤ PŘÍLOHA 6: Postupy pro vyšetření a řešení šikany.....	23
➤ PŘÍLOHA 7: Literatura a webové odkazy.....	24
➤ PŘÍLOHA 8: Vzor rozhodnutí o vyloučení žáka	26

Příběh Jirky (5 let):

„Nemá je provokovat!“

*„I když děti často vypadají jako andělci,
dokážou k sobě být velmi kruté“.*

Už v mateřských školách se tak **objevuje šikana, která bývá považována za neškodné škádlení**. Když už ji učitelé odhalí, ne vždy si s ní vědí rady.

-
- Je to ještě škádlení, nebo už šikana?
 - Škádlení je zábavou pro obě zúčastněné strany, ale šikanou se baví jen agresor.
 - Šikanovaný se cítí zraněný a ponížený.
 - Šikana je záměrná a opakuje se (ne vždy), většinou probíhá dlouhodobě. Agrese je samoučelná a projevuje se nepoměrem sil.

■ Rozlišit hranici mezi
„šikanováním“ a „škádlením“

Škádlení – i verbální násilí

- **Škádlení - verbální násilí**, má tyto hlavní typy:
- nadávky,
- posměšky, pokřikování, urážení nebo rýpání,
- slovní požadavky či hrozby,
- vydávání urážlivých zvuků, když jde oběť okolo,
- (u starších) obtěžování po telefonu, hanlivé vzkazy i v podobě zpráv na internetu, e-mailů, SMS a dalších elektronických metod.

Vylučování ze skupiny

Vylučování ze skupiny, je založeno na společenské manipulaci:

- útočník předstírá přátelské chování k oběti a čas od času se obrací proti ní,
- když se oběť přiblíží, skupina si jí okázale nevšímá a točí se k ní zády,
- útočník oběti něco řekne a odejde dřív, než oběť stihne zareagovat,
- ukazování, civění, pošklebování, výsměch, pitvoření, „opičení se“, či šeptání s ostatními s pohledem upřeným na oběť
- výhružné postoje, hrozivá gesta, „pohled“,

Vylučování ze skupiny

- vyloučení dítěte ze skupiny vrstevníků, z rozhovoru, plánovaných činností či her
- odmítnutí sedět vedle oběti a předstírání, že dotyčný místo drží pro někoho jiného
- zlomyslné pomluvy a zvěsti, které mají za cíl, aby oběť začali očerňovat i ostatní, např.: rozhlášení jejího tajemství
- vydírání a hrozby, např.: „Když mi nekoupíš tyčinku, nebudu s tebou kamarádit“

Fyzické napadání:

- strkání, vrážení, kopání, štípání, bouchání, zatlačování, fackování, tahání za vlasy, fyzické znehybňování, nastavování nohy a použití zbraní,
- krádeže učebnic, jídla a dalších věcí z aktovky či lavice,
- házení majetkem oběti po třídě,
- přehrabování nebo poškozování oblečení či dalších věcí, které má oběť při sobě, ve třídě, v šatně i jinde, např. jejich vyhazování, ničení a ukrývání,
- odebrání židle, kam se oběť chystá posadit,
- zavírání vody z kohoutku, házení papírků či gumiček,

Problém:

- ➡ **Hranice mezi škádlením a šikanováním není ostrá**

Šikana v MŠ

Děti předškolního věku se často projevují ve svém chování tak, že je velmi těžké rozlišit, kdy už jde o agresivitu a kdy jenom o „legraci“.

- laskavé škádlení,
- divoké škádlení,
- neobratné nepříjemné škádlení,
- agresivní bolestivé škádlení,
- prvky šikanování,
- první stádium šikanování, tzv. ostrakismus,
- vyšší stadia šikanování,

Definice škádlení a šikany

„Při škádlení se očekává, že to bude legrace pro obě strany. Ale když je patrné, že ten druhý to jako legraci nebere, že ho to zraňuje, pak iniciátor škádlení pocítuje lítost, omluví se mu a v činnosti dál nepokračuje.

U šikany je to obráceně. Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit. A má z toho radost. Nejenom, že se mu neomluví, ale své chování opakuje. Většinou násilí stupňuje.“

Rozdíl mezi škádlením a šikanou

- Na diagnostiku rozdílu mezi škádlením a počáteční šikanou má vliv také **prostředí předškolního zařízení**.
- **Při škádlení jsou v prostředí školy děti v rovnoprávném postavení**, dítě se může bránit a škádlení opěťovat, případně je může zastavit a vystoupit z něj. Zachová si důstojnost, nemá pocit ponížení, necítí se trapně a poníženě.
- Pociťuje radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání, i nepříjemné! Ale ne bezmoc. **Při škádlení je podporována sebehodnota dítěte a jeho dobrá nálada.**

Rozdíl mezi škádlením a šikanou

- Naopak při **šikanování mají děti** v prostředí školy **pocit bezpráví**.
- Pokud se brání, nebo dokonce „legraci“ oplatí, jsou tvrdě ztrestány.
- Je **ponižována lidská důstojnost**, dítě je zesměšňováno a ponižováno.
- Pociťuje strach, bezmoc, stud a bolest.
- Útoky prožívá bolestivě a nepříjemně, má o sobě pochybnosti, nedostatek důvěry, stavy úzkosti a fobie.
- Dítě má ze školy strach.

Položme si otázku, co je tedy pro agresivní chování blížící se šikaně charakteristické?

- Dítě, které se chová agresivně vůči druhému, tak **činí zpravidla zcela záměrně**. Tím, že zesměšňuje, ponižuje svoji oběť, vědomě ji vyděluje z dětského kolektivu a snižuje v něm jeho postavení.
- Dítě, které se chová agresivně vůči druhému, bývá **zpravidla silnější a vyspělejší než jeho oběť**.
- Dítě, které druhému ubližuje, **prožívá pocity, které jsou mu příjemné**, pocity převahy nad tím druhým.
- Dítě, které se chová agresivně vůči druhému, tak činí opakovaně.

Agresivní chování

Příčiny a projevy agresivního chování

- **Agresivita** je znakem osobnosti, je to jakási **dispozice** jedince k agresivnímu jednání.
- **Agrese** je **konkrétní projev** agresivního jednání jedince.
- Agresivita je člověku **vlastní již od samého počátku života**. Již v **prenatálním** období lze usuzovat na budoucí temperament dítěte, dle míry aktivity lze předvídat budoucí rysy jeho chování.
- **Křik** můžeme označit jako jeden z projevů agresivity a přitom je tak důležitý.

Příčiny a projevy agresivního chování

- Velkou měrou se na rozvoji agresivního jednání podílí **genetické faktory**, až z **60%**.

(jeden nebo více členů rodiny se chová nadměru agresivně)

Další genetický faktor spočívá v **anomálii limbického systému** nebo anomálii mozkové kůry.

Limbický systém ovlivňuje emoce, chování

- mozková kůra se podílí na schopnosti sociálního učení

Příčiny a projevy agresivního chování

- Agrese může být namířena na **neživý předmět, na zvíře či samo na sebe, tzv. autoagrese**.
- S **agresí vybitou na neživém předmětu** se nejčastěji setkáváme ve školním prostředí.
- V takovém případě je nutné, aby dítě **převzalo odpovědnost** a to tím způsobem, že je mu jasně vymezený čas, kdy si s danou hračkou nesmí hrát a to z důvodu, že jí ublížilo.
- Riziko v agresi, kterou si jedinec vybíjí na němém, slabším tvorovi, který se nemůže bránit, spočívá v tom, že si toto chování může **přenést do svého sociálního prostředí**. (Martínek, 2009)

Příčiny a projevy agresivního chování

- Agrese, která je způsobena překážkou, kterou je obtížné překonat, nazýváme **frustrační**. Často se s ní setkáváme u dětí, o které bylo **nadmíru pečováno**.
- Rodiče jim tzv. **vyšlapávali cestičky**. Proto v pozdějším věku se i se sebemenšími těžkostmi nedobře vypořádávají, což v nich vyvolává **agresivní tendence**. (Martínek, 2009)

Příčiny a projevy agresivního chování

Rozdělení agrese:

- **emocionální**
- **flustrační**
- **instrumentální.**
- Mnohdy bývá příčinou emocionální **agrese nahromadění** drobných negativních prožitků.
- Tato forma agrese není promyšlená, je způsobená náhlým vyplavením adrenalinu do krve.
- Opakem **emocionální agrese, je agrese instrumentální**, která je prostředkem k dosažení cíle

Agresivní chování u dětí předškolního věku

- Každé dítě ve věku okolo tří let projevuje svou agresivitu, je to pro něj **přírozený proces rozvoje vlastního „já“**.
- Dítě křičí, dupe, hází předměty, vzteká se a chce si vše dělat bez pomoci dospělého, po svém. Používá i **první sprostá** slovíčka.

Agresivní chování u dětí předškolního věku

- V období od roka a půl až do tří let dítě začne **používat slůvko „já“**, což je důkaz toho, že si uvědomuje **své místo na světě**.
- Následkem je **snaha zjistit, co všechno je možné**, co všechno si může a nemůže dovolit. (PRAVODLA, HRANICE, NORMY...
- Ve chvíli, kdy narazí na překážku v podobě zákazu, je pochopitelné, že se mu to nelíbí a tuto **nelibost vyjadřuje vztekem**.

Agresivní chování - rodič

- Rodič, který spěchá a v rámci úspory času za dítě raději vše udělá, než aby riskoval křik a vztek, dítě nenaučí trpělivosti a ani zodpovědnosti za své jednání.
- Říčan uvádí: „...**agresivitu předškolních, ale i mladších a starších**
- **dětí zvyšují přísné, bezcitné, tělesné tresty a špatný příklad rodičů: hádky, případně spojené s násilím.**“
- Nejen s nevhodným chováním rodičů se dítě může identifikovat, ale i s působením medií. V předškolním věku se dítě dokáže soustředit a vnímat, tudíž i **přijímat modely chování jednotlivých televizních postav.**

Agresivní rodič

- Typickým vývojovým projevem dítěte v předškolním věku je „kognitivní egocentrismus“. Dítě má svůj pohled na danou situaci a předpokládá, že druhý ho má stejný, resp. ví to co on a nic víc.
- **Automaticky předpokládá, že pravidla, které uznává, uznává i ten druhý.**
- Pro lepší vysvětlení si uveďme příklad: ***Pro dítě je obtížné pochopit,***
- ***že když mu někdo šlápl na nohu, neudělal to schválně. Z výše uvedeného důvodu je pochopitelné, že se děti v kolektivu svých vrstevníků dostávají do řady konfliktních situací.*** Na zkušeném pedagogovi je, aby rozpoznal, kdy se jedná o vývojový projev a kdy už o projev agresivity. (Říčan)

Rodina a agrese

Charakteristika

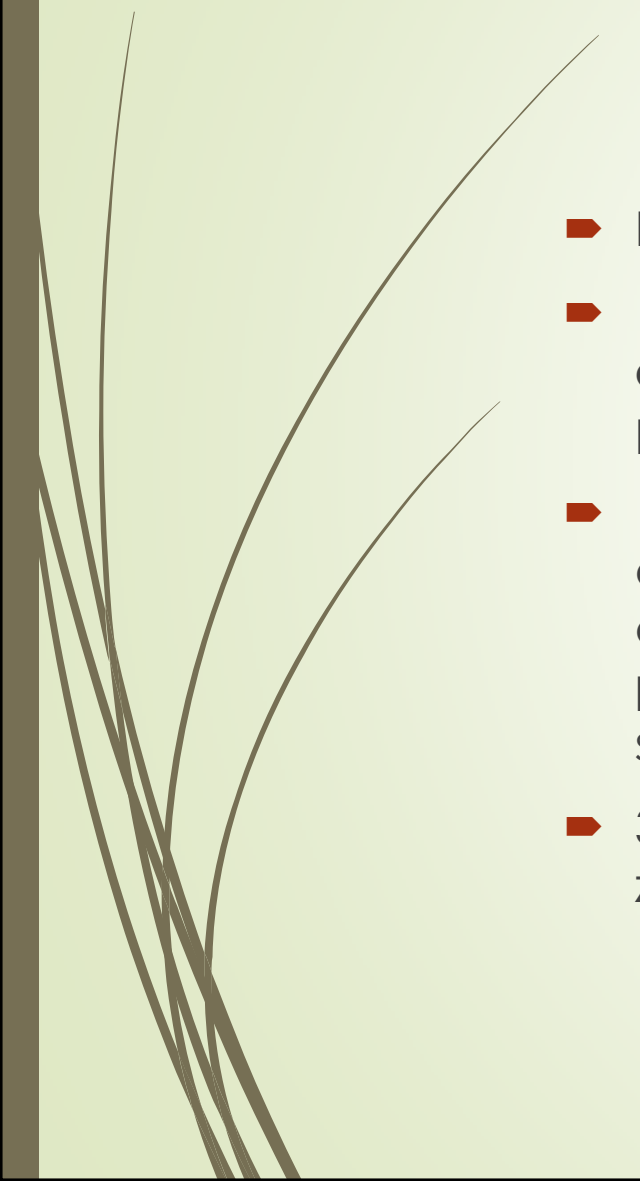
1. Jednotliví členové rodiny nemají mezi sebou soudržné vazby, jsou mezi nimi časté konflikty a nevraživost.
2. Od raného věku rodina nedokáže dostatečně naplňovat citové potřeby dítěte.
3. Rodina si nepřipouští závažnost agresivního jednání dítěte, toto chování zlehčuje či úplně přehlíží. Po finanční stránce nebývá rodina příliš dobře zabezpečena, často se stěhují.

➡ Šikana

Definice šikany

- Kolář (2011) definuje šikanu prostřednictvím trojrozměrného modelu.
- 1. jde v šikaně o patologický způsob jednání, kdy se pachatel **dopouští vůči oběti verbální či fyzické agrese**, která může vyústit až k naplnění skutkové podstaty trestného činu.
- 2. **vzniká mezi obětí a agresorem závislostní vazba**. Agresor je omámen ovládnutím druhého, metody šikany stále zdokonaluje a stupňuje, potřebuje oběť k uspokojení své potřeby. **Podstatou závislosti oběti na agresorovi je počáteční snaha zalíbit se**, která vede až k sebeobviňování či ztotožnění se s agresorem.
- 3. poslední částí modelu **je poruchové chování ve skupině**. Šikana není jen záležitostí aktérů, ale celého kolektivu.

Definice šikany

- Koukolík a Drtilová (1996) považují za **šikanu „...záměrné a nevyprovokované užití síly jedním dítětem nebo jejich skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest nebo tíseň jinému dítěti.“**
- Podstatu šikany spatřuje Bendl v záměru agresora (2003): **„...agrese je zde cílem jednání, nikoli prostředkem k dosažení nějakého konkrétního zisku.“**
- Lze tedy říci, že útočníkovi nejde o materiální prospěch, ale o to, aby oběť ponížil a tím snížil její lidskou důstojnost.

Defince šikany

- Šikanující dítě se od brzkého věku učí, jak lze prostřednictvím síly ovládat druhé.
- U dítěte předškolního věku uvedme především sníženou komunikační dovednost, snížené sebehodnocení; nezdravé lpění na svých vrstevnících, mezi kterými není příliš oblíbeno, přehnaná sebestřednost, nezvnitřnění pravidel slušného chování, s převahou kontroly z vnějšku nešli ze sebe samého a většinou jde o chlapce. (Říčan, 2006)

Stadia šikanování

1. stadium: zrod ostrakismu

- jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře.
- Je neoblíben a není uznáván.
- Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „**drobné**“ **legrácky** apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Stadia šikanování

2. stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

- V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod.
- Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity např. z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje.
- **Manipulace se přitvrzuje** a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Stadia šikanování

3. stadium (klíčový moment): vytvoření jádra

- Vytváří se skupina agresorů, „úderné jádro“.
- Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti.
- V počátku se stávají jejich oběťmi, ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování.
- Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabší“.

Stadia šikanování

4. stadium: většina přijímá normy

- Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit.
- U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům.
- I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Stadia šikanování

5. stadium: totalita neboli dokonalá šikana

- Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy.
- Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“.
- Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsou pro přehlednost označené jako „otrokáři“ a „otroci“.
- Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Oběť

- Obětí šikany se může stát prakticky kdokoliv. I přesto byly na základě mnohých výzkumů definovány **určité charakteristiky** jedinců, u nichž je vyšší pravděpodobnost, že by se mohli stát oběťmi násilí.
- Každý jedinec podléhá tlaku skupiny, která ho nutí přijmout pravidla a přizpůsobit se, podobat se většině.
- *„Obětí šikany se většinou stávají jedinci vzhledově, sociálně či fyzicky handicapovaní, lidé asteničtí, neobratní, slabí, úzkostní, bázlivi, plaší, neurotičtí, zkrátka ti, co se nějak odlišují od ostatních.“*
(Bendl)

➡ Šikana v mateřské škole

Šikana v MŠ

- Ve MŠ hraje dítě různé role – **vedoucí, spolupracující, ale i roli soupeřivou.**
- „Přemoci druhého, předstihnout ho, to je silný motiv a odpovídající chování nacházíme zřetelně už na subhumánní úrovni.“ (Říčan)
- Roli soupeřivé je nutné dítě naučit způsobem takovým, aby dokázal zvládat svůj agresivní pud a nedocházelo k nepřijatelné formě jednání.
- „**Výzkumy neexistují, avšak empirické zkušenosti potvrzují, že v mateřských školách se vyskytují nejen prvky šikany, ale i počáteční stádia tohoto destruktivního fenoménu.**“ (Kolář)

Šikana v MŠ

- Pokud se zaměříme na prostředí mateřské školky, hovoříme o **předstupni šikanování**, o **tzv. prvcích šikanování**.
- Prvky šikanování spočívají v porušování a omezování práv druhého, což může vyústit až v bolestivý dopad.
- Agresor je v porovnání s obětí silnější a může z agresivního jednání pociťovat radost.
- **„U prvků šikanování však chybí dlouhodobost a systematicčnost.“** (Kolář)

Šikana v MŠ

- Příklad:
- Nejdůležitější činnost předškolního věku - HRA.
- Zpočátku si **dítě hraje samo**, postupně začíná pozorovat své
- okolí a **inspiruje se**, avšak **nejvyšším stádiem hry je potřeba partnera**
- A zde je prostor pro jev, který lze označit jako **ostrakismus (vyčleňování z kolektivu)**

➡ **Prevence šikany v MŠ**

Prevence šikany v MŠ

- Důležitá je prevence šikany **vedená pedagogem, který se vyzná v psychologii dítěte předškolního věku se všemi jejími zvláštnostmi.**
- Je nutné „...aby dítě přirozeně a postupně přijalo práva druhých i svoje v určité rovnováze, každý z nás něco může a nemůže, něco musí a nesmí.“ (Kofářková)

■ **Jak správně postupovat?**

Diagnostika šikany

- Prvotní podnět k prošetření situace **může vzejít od rodiče.**
- Antier (2004) uvádí **několik varovných příznaků** u šikanovaného dítěte:
- **obtížné usínání**
- **noční probouzení,**
- **častý pláč,**
- **nechuť chodit do školy a zlepšení chování v období prázdnin.**
- Při posuzování projevů násilí a možného označení těchto projevů za šikanu, je nutné zjistit přítomnost znaků šikany.
- **Jednání agresora musí být záměrné, musí se opakovat a mezi agresorem a obětí je zjevný nepoměr sil.**

Léčba šikany

- U šikany je **nutné odhadnout formu a stupeň** postižení skupiny.
- Prostřednictvím rozhovorů s informátory a oběťmi vytipujeme osoby, které budou pravdivě vypovídat.
- Velmi důležité je udržet vyšetřování v tajnosti, popř. zajistit účinnou ochranu obětem násilí.
- Po zjištění potřebných informací od obětí a svědků, zvolíme ze dvou možností dalšího postupu.

Za předpokladu, že nedošlo k hrubému násilí, zvolíme „metodu usmíření“.

- V opačném případě volíme „metodu vnějšího nátlaku“ a konfrontujeme výpovědi agresorů.

Informujeme nejen kolektiv třídy, ale hlavně rodiče.

➡ Prevence šikany

V rodině

- Pokud rodiče v rámci výchovy dávají přednost fyzickým trestům, na dítě křičí, vyhrožují či dítě ponižují „...vzbuzují odpor dítěte a namísto útlumu agresivních projevů dítěte dochází často naopak k jejich posilování.“
- **„Někteří rodiče vedou své děti již od útlého věku k tomu, aby se prosadily v „drsném“ a „nepřátelském“ světě, který nás obklopuje.“**
Sklon k agresivitě lze označit za sociálně podmíněný faktor, který dítě nekriticky a zcela přirozeně přejímá od svých rodičů.

V rodině - psychologické hledisko

- **Důležité poznatky z vývojové psychologie dítěte:**
do sedmi let věku je důležité **uspokojení základních fyziologických potřeb.**

Neméně důležitý je ale i fyzický kontakt, citové zázemí a pohlazení, které pomůže překonat **období prvního vzdoru.**

Poté následuje období pocitů, kdy se dítě naučí rozlišovat mezi **příjemným a nepříjemným. Pocity viny se stanou regulátorem chování.**

 Ve škole

Osobnostní a sociální rozvoj předškolních dětí dle RVP PV ve vztahu k dětské agresivitě

- **Rámcový vzdělávací program pro předškolní zařízení** podává výčet všeho, co by mělo být při výchově a vzdělávání dětí předškolního roku z hlediska prevence agresivního chování respektováno.
- RVP PV je dokumentem, který je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí, z nichž každá v sobě zahrnuje:
 - **dílčí cíle vzdělávání**
 - **vzdělávací nabídku**
 - **očekávané výstupy**

Ze vzdělávacích oblastí jsme se zaměřili na tři:

Dítě a jeho psychika

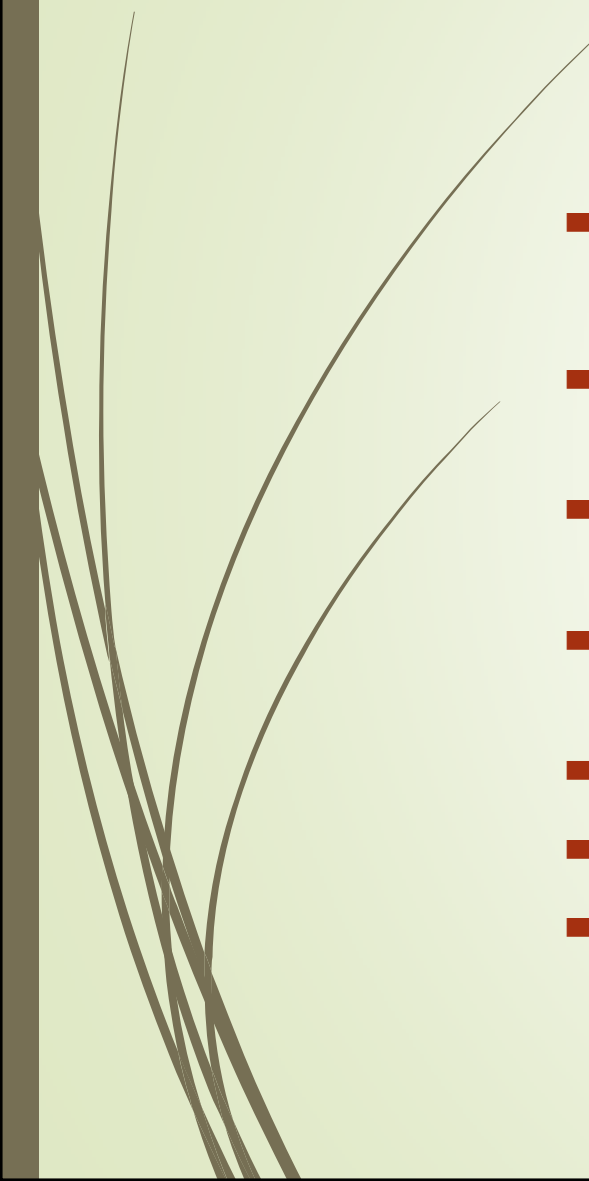
Dítě a ten druhý

Dítě a společnost.

V těchto oblastech nacházíme témata, která lze k prevenci vzniku a vývoje agresivního chování dětí využít.

Dítě a jeho psychika

- Podoblast - **Sebepojetí, city a vůle:**
- uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je;
- ve známých a opakujících se situacích a v situacích, kterým rozumí, ovládat svoje city a přizpůsobovat jim své chování;
- vyjádřit souhlas i nesouhlas, odmítnout se podílet na nedovolených či zakázaných činnostech;
- uvědomovat si své silné i zdravé stránky;
- přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním;
- respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla;

Dítě a jeho psychika

-
- uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky;
 - prožívat a dětským způsobem projevovat co cítí (soucit, radost, náklonnost)
 - snažit se ovládat své afektivní chování (zklidnit se, tlumit vztek, zlost, agresivitu...);
 - být citlivé ve vztahu k živým bytostem, přírodě, věcem.

Dítě a ten druhý

- respektovat dospělého, komunikovat s ním
- porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad
- přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem, navazovat a udržovat dětská přátelství
- odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná
- uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, přiznávat stejná práva druhým a respektovat je
- chápat, že všichni lidé mají stejnou hodnotu

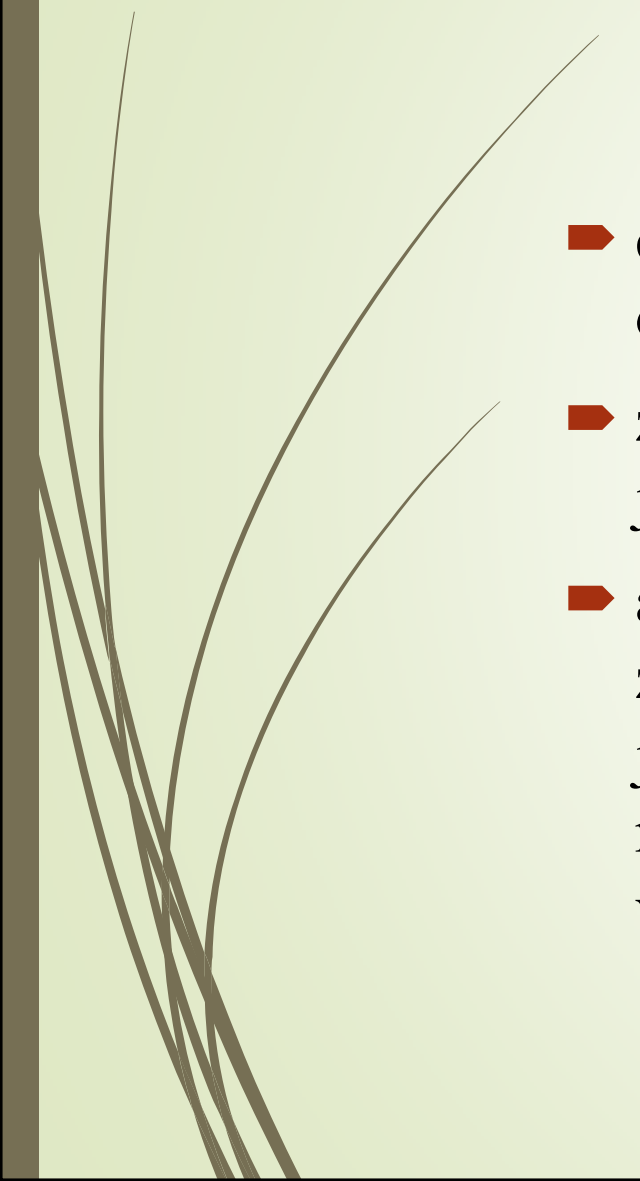

Dítě a ten druhý

- dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití doma i v mateřské škole
- respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o hračky, pomůcky apod.
- vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc (chovat se citlivě a ohleduplně k slabšímu či postiženému dítěti, mít ohled na druhého, soucítit s ním, nabídnout mu pomoc)
- bránit se projevům násilí jiného dítěte, ubližování, ponižování apod.

Dítě a společnost

- chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé
- začlenit se do třídy a zařadit se mezi své vrstevníky, respektovat jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti
- adaptovat se na život ve škole, aktivně zvládat požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn (vnímat základní pravidla jednání ve skupině, podílet se na nich a řídit se jimi, podřídit se rozhodnutí skupiny, spolupracovat, přijímat autoritu) a spoluvytvářet v tomto společenství prostředí pohody

➡ Postup při ochraně dětí před šikanou v MŠ

1. Postup a požadavky na ochranu dětí před šikanou v MŠ

- Učitelka odhadne závažnost chování, stanoví, zda jde o šikanu či nikoliv, případně stanoví formu šikany a zvolí vhodný způsob nápravy
- b/ Učitelka vede rozhovor s dítětem, které ubližuje. Srozumitelně dítěti sdělí, že porušilo stanovená pravidla a požádá jej o nápravu ve svém chování. Jakmile je to možné ocení učitelka jeho zlepšení.
- c/ Učitelka zavede přísnější dozor a oběť a útočníka v rámci možností od sebe oddělí.
- Konfrontaci agresora a oběti se snaží předejít.

1. Postup a požadavky na ochranu dětí před šikanou v MŠ

- d/ Rozebírání situace ve třídě, rozhovor v komunitním kruhu (oběť, agresor, svědci).
- e/ Rozhovor s rodiči dítěte – agresora, vede jej vždy učitelka MŠ a vždy až po důkladném
- zmapování situace. Snaží se získat rodiče pro spolupráci.
- f/ Případná porada s odborným zařízením.
- g/ Nápravná opatření k potrestání viníka.
- h/ Informování ostatních pedagogických pracovníků školy.

2. Vzdělávání pracovníků

- pedagogičtí pracovníci se účastní vzdělávání a seminářů dle nabídky specializovaných pracovišť

3. Primární prevence v mateřské škole

- nastavení a společné tvoření pravidel chování ve třídě
 - nastavení hodnocení a sebehodnocení chování dětí ve třídě
 - společný postup při náznaku patologického chování
-

4. Ochranný režim

- zákaz nevhodného chování je zakotven v pravidlech chování třídy
- pedagogičtí pracovníci i ostatní zaměstnanci jsou povinni si všímat chování dětí v době jejich pobytu ve škole

5. Spolupráce s rodiči

- Rodiče dostanou veškeré informace na třídních schůzkách, povinností rodičů je oznámit škole jakoukoliv zjištěnou skutečnost – podezření na nevhodné chování ve škole

6. Spolupráce se specialisty

PPP

SVP

OSPOD.....

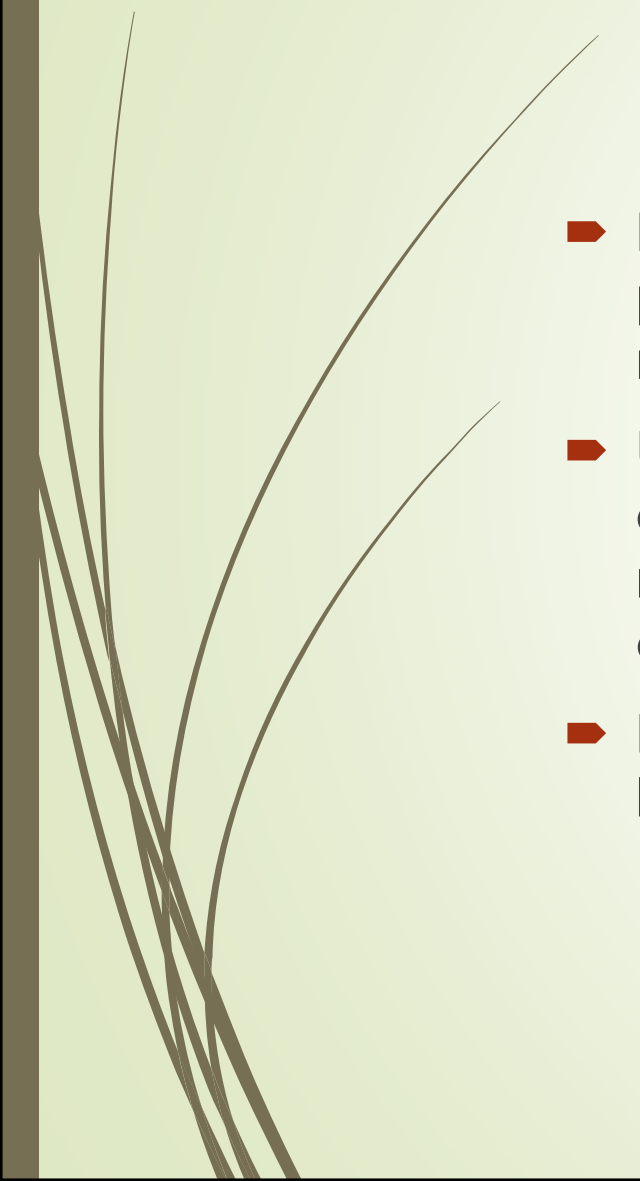

Způsoby, jak bránit vzniku a vývoji agresivity a prvkům šikany u dětí předškolního věku

- **Z. Matějček** v článku **Jak to vidím já** (2004) doporučuje **kultivovat solidaritu** dětí ve třídě a ohroženému dítěti anebo už přímo oběti, **pomoci navázat vztah** s někým, kdo je zdatným, sebejistým dítětem. Tedy s někým, kdo bude oběti protektorem a ochráncem.
- Doporučuje **spřátelit ho s dítětem**, se kterým si rozumí, jež ho ochrání a v nepříjemné situaci se ho zastane.
- Pokud budeme mít mezi dětmi v mateřské škole takové ohrožené dítě, měli bychom se snažit ho především „otučovat“ přátelským kontaktem s druhými dětmi.

Role pohádek

- K nejoblíbenějším žánrům literatury u dětí předškolního věku patří pohádka. Pohádka lidová ve všech jejích typech a také pohádka moderní našich i zahraničních autorů.
- Uplatnění pohádky jako žánru vhodného pro děti předškolního věku ovlivňují již její charakteristické znaky, motiv boje dobra a zla, neurčitost prostředí a času, zjednodušení pohádkových postav, dynamičnost děje apod.
- Pohádka poskytuje dětem možnost orientovat se v elementárních kvalitách lidského života.

Role pohádek

- Je **vhodným literárním textem** k tomu, aby se jeho prostřednictvím dítě naučilo na vhodných příkladech **kladných lidských vlastností, vhodného chování apod. orientovat** i v současném okolním světě a v životě.
- Dítě v předškolním věku **nemá dostatek vlastních životních zkušeností** a poznatků a prostřednictvím poslechu pohádky se mu může dostat sdělení o normách v základních lidských vztazích a o morálních principech společnosti.

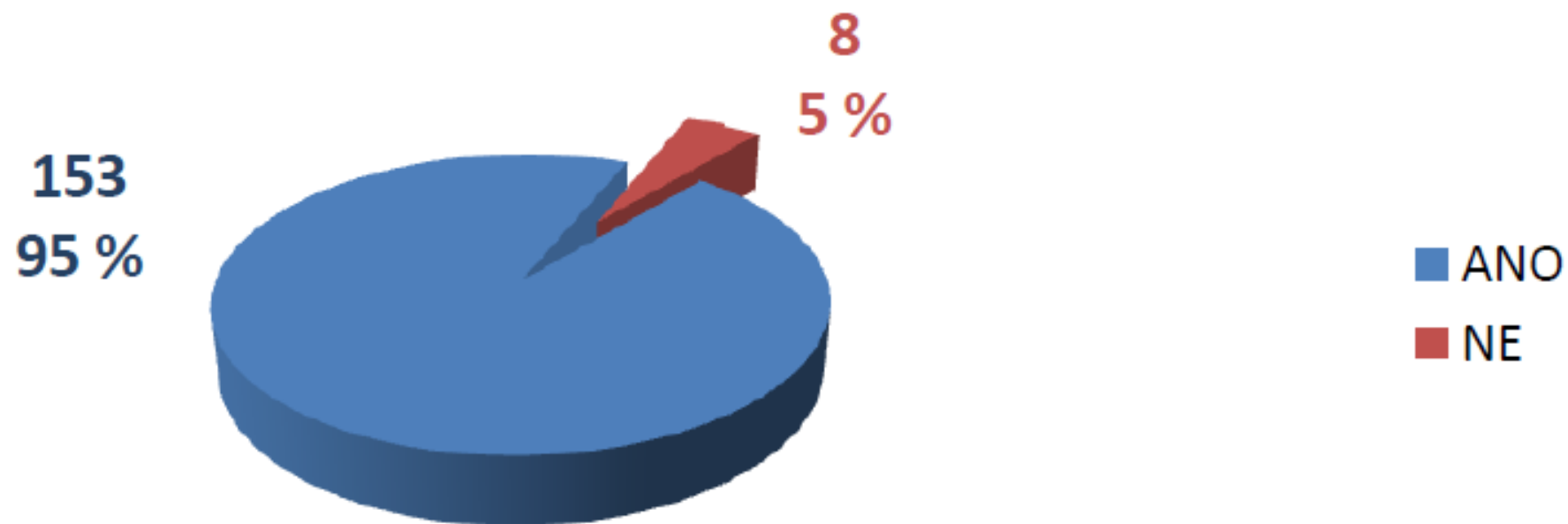
Průzkum

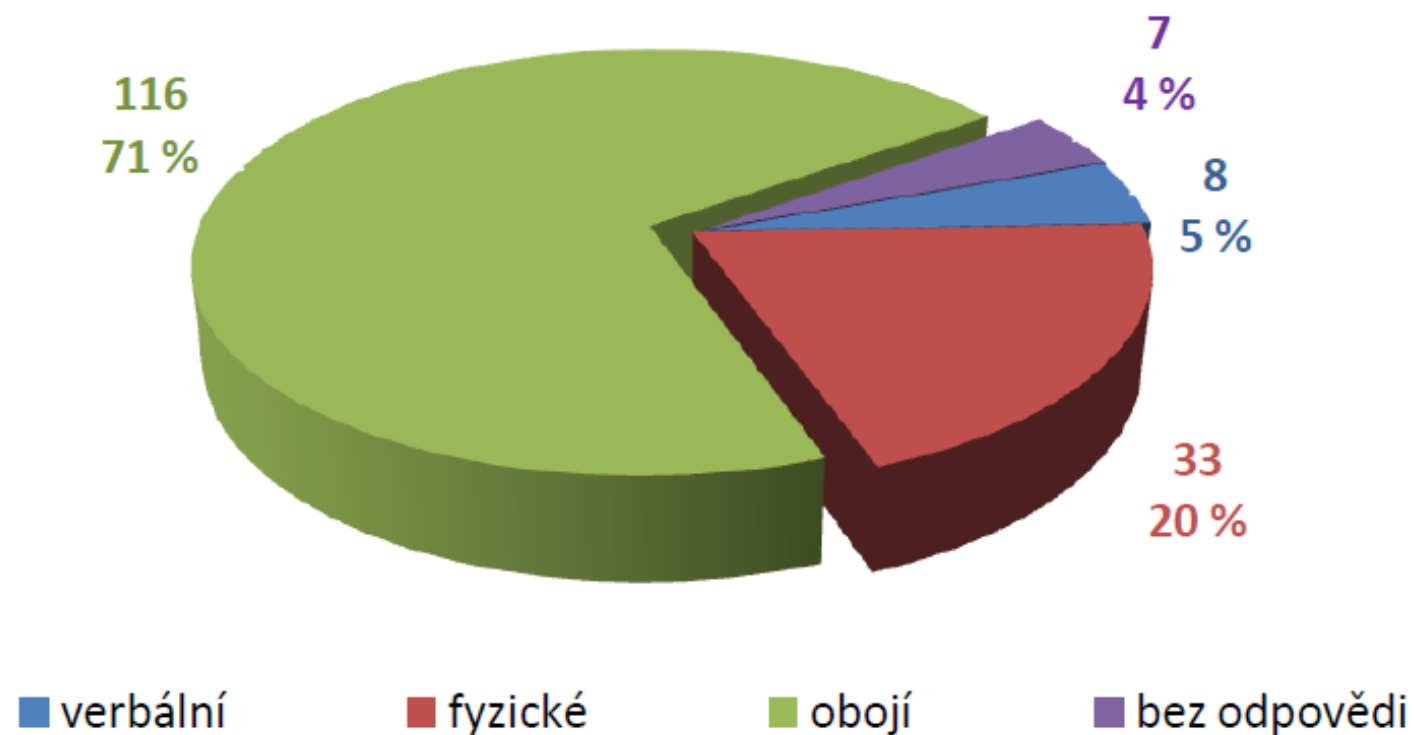
Vzorek respondentů

- Zkoumaný vzorek tvořilo celkem 161 pedagogických pracovníků předškolních zařízení kraje.
- Tito pracovníci mají přímou zkušenost se vzděláváním celkově 3181 předškolních dětí, jejichž chování na základě získaných výzkumných dat budeme analyzovat.
- Dotazník byl zadán anonymně, abychom zvýšili upřímnost odpovědí respondentů.
- Před samotným dotazníkovým šetřením bylo provedeno s vybraným vzorkem 32 studentů pilotní ověření otázek dotazníku

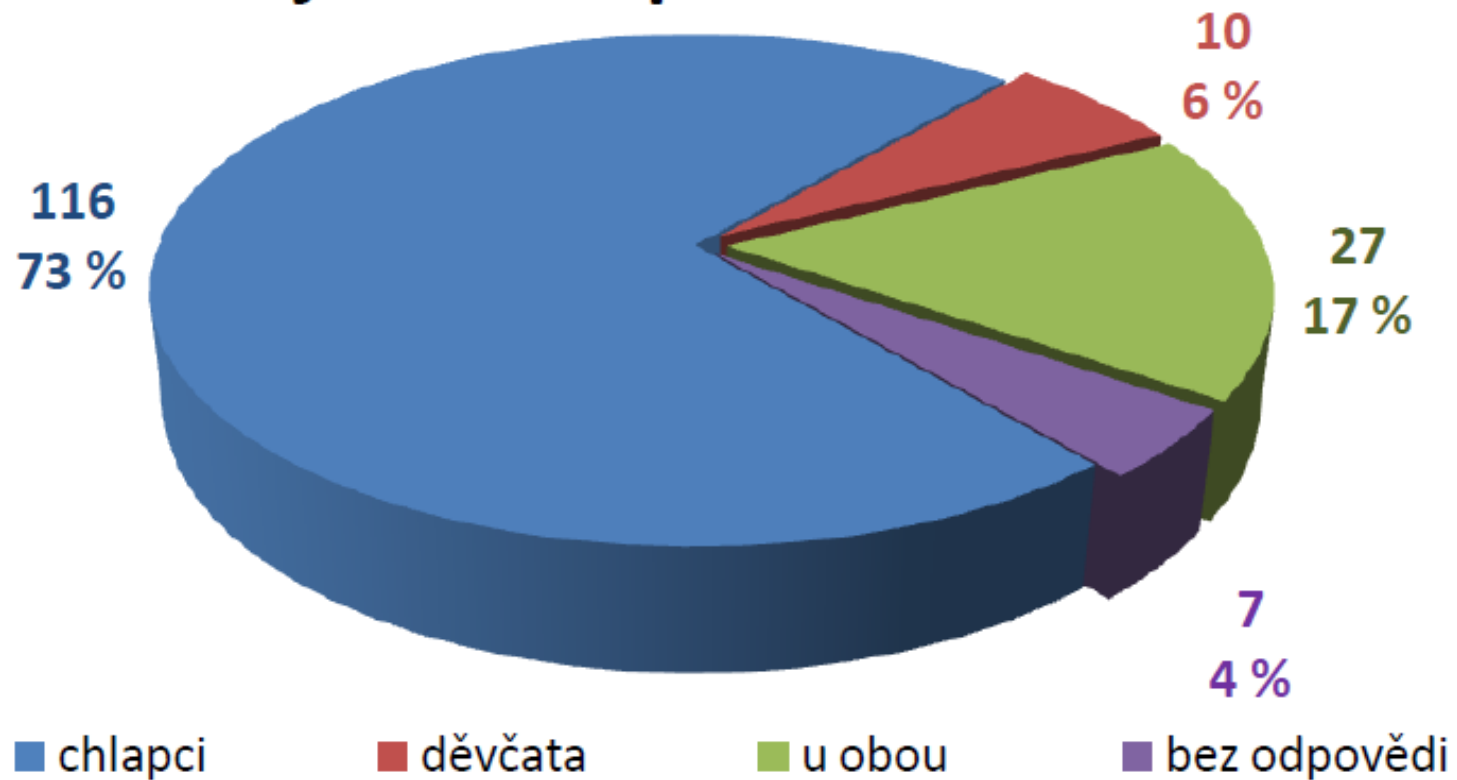
Setkal/la jste se v MŠ s projevem agresivity mezi dětmi?

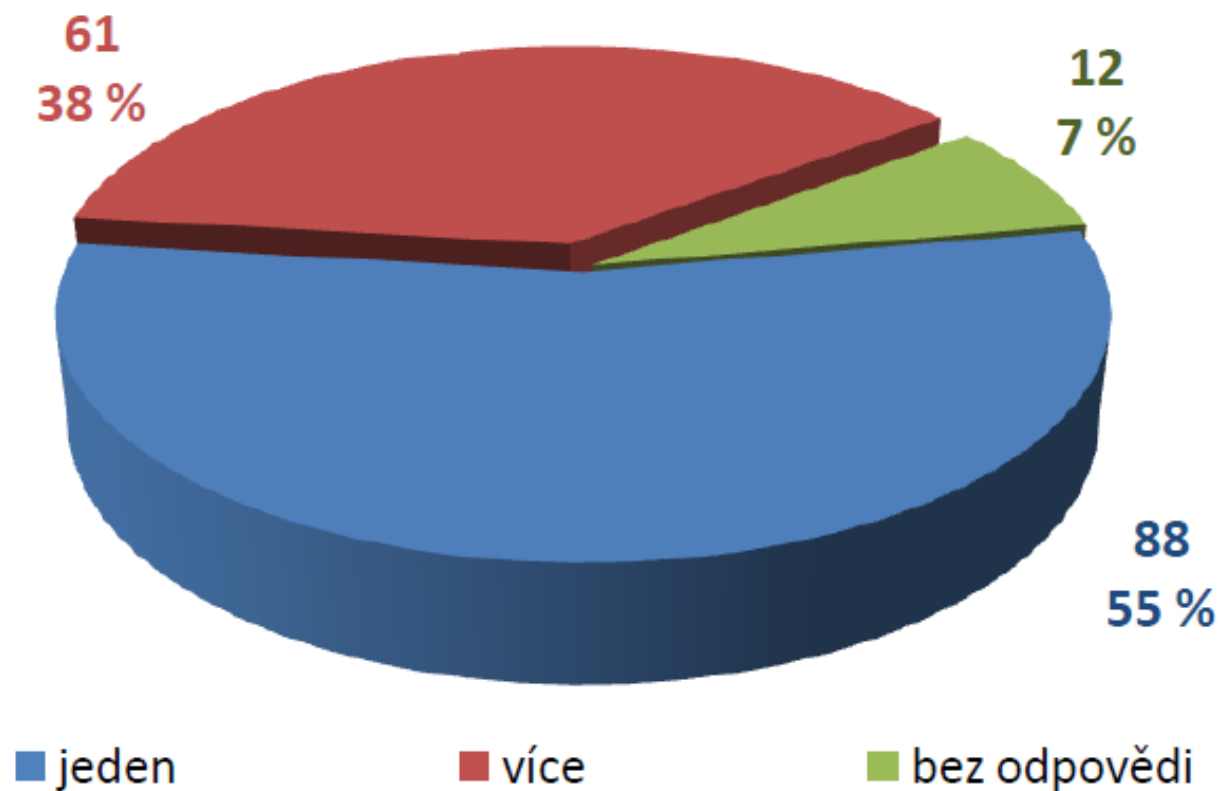
V jaké formě? Verbální, fyzické, nebo jste zaznamenali oba projevy?

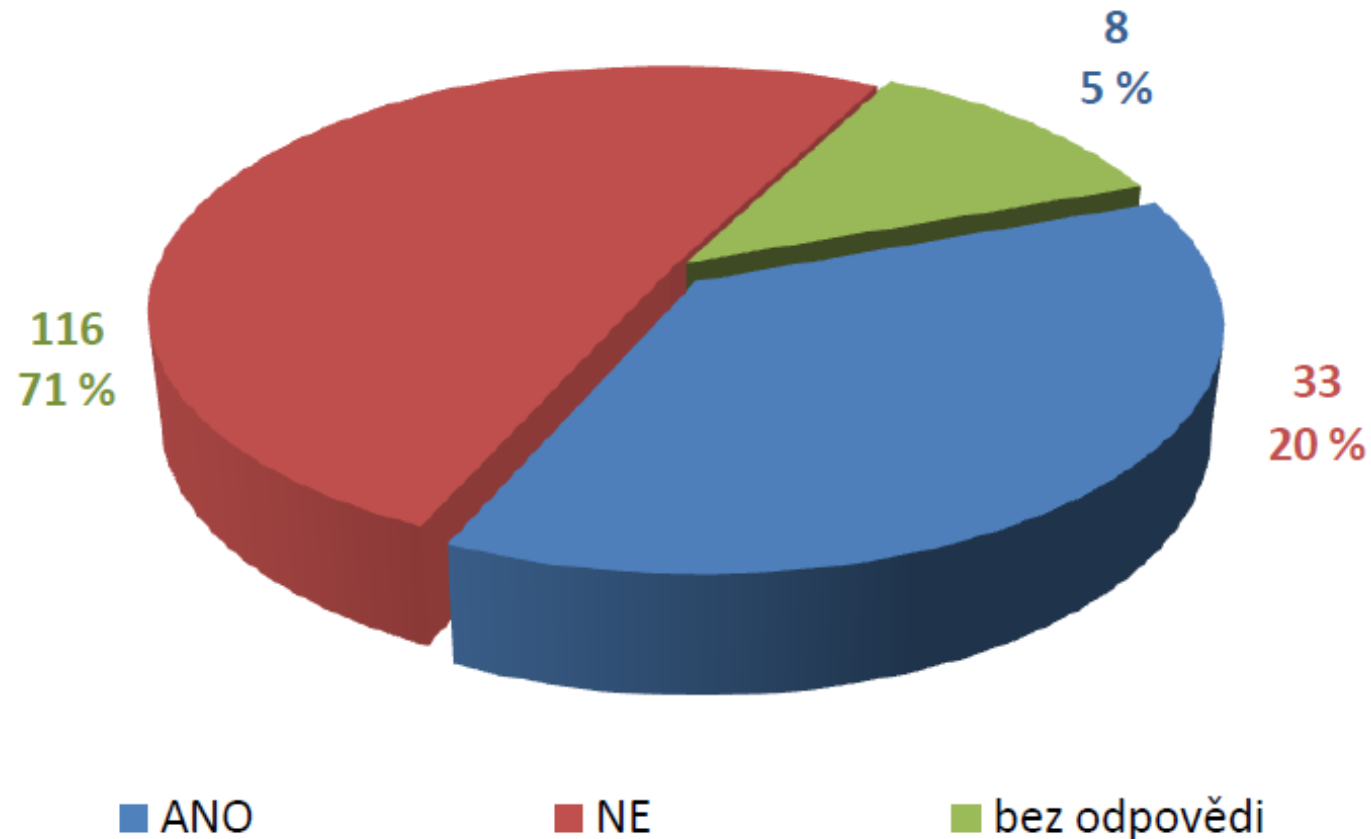
U koho se projevovala agresivita častěji? U chlapců nebo děvčat?

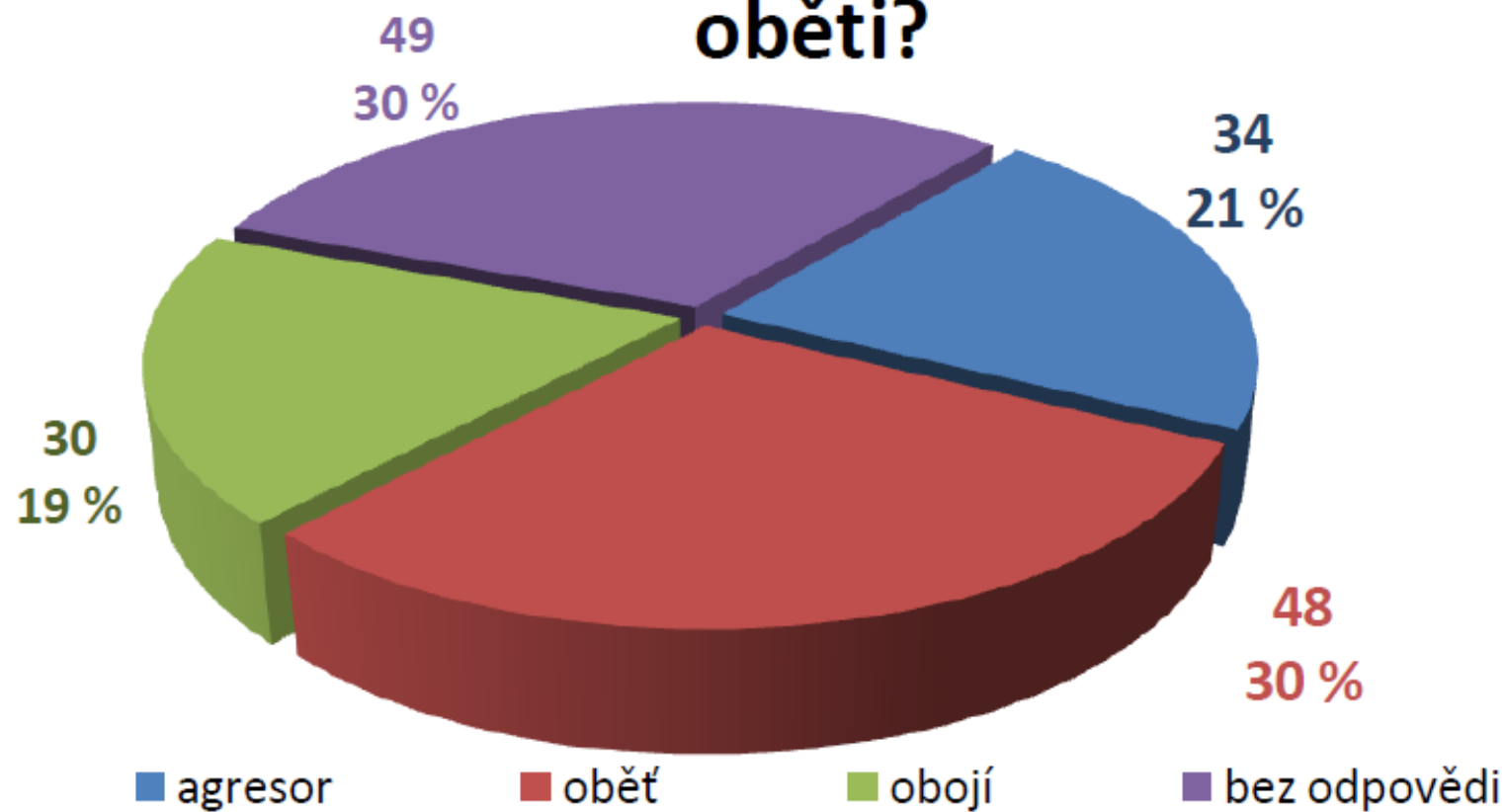
Projevovala se agresivita ze strany jen jednoho agresora, nebo se na ní podílelo více jedinců?

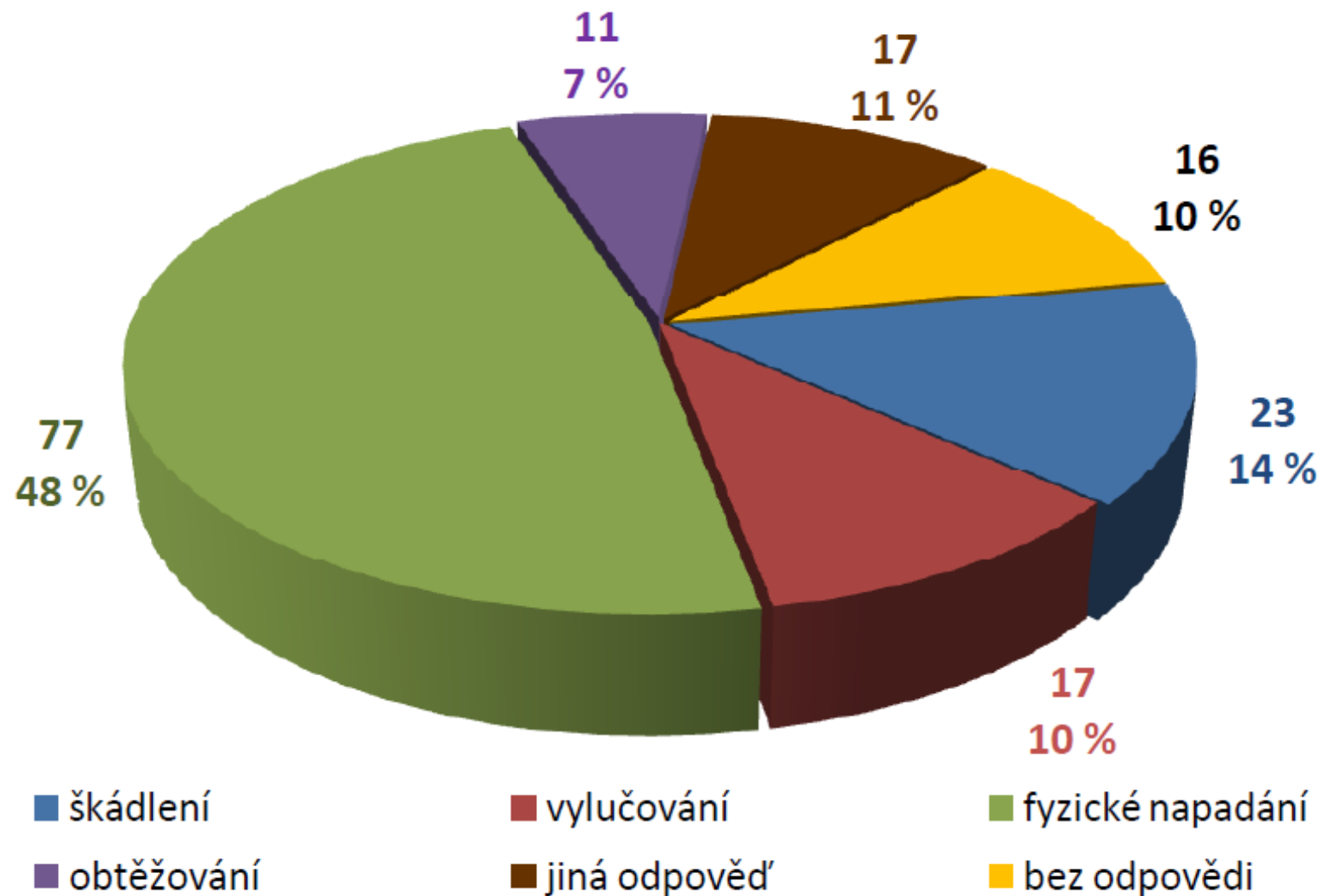
Je u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí výskyt agresivity častější?

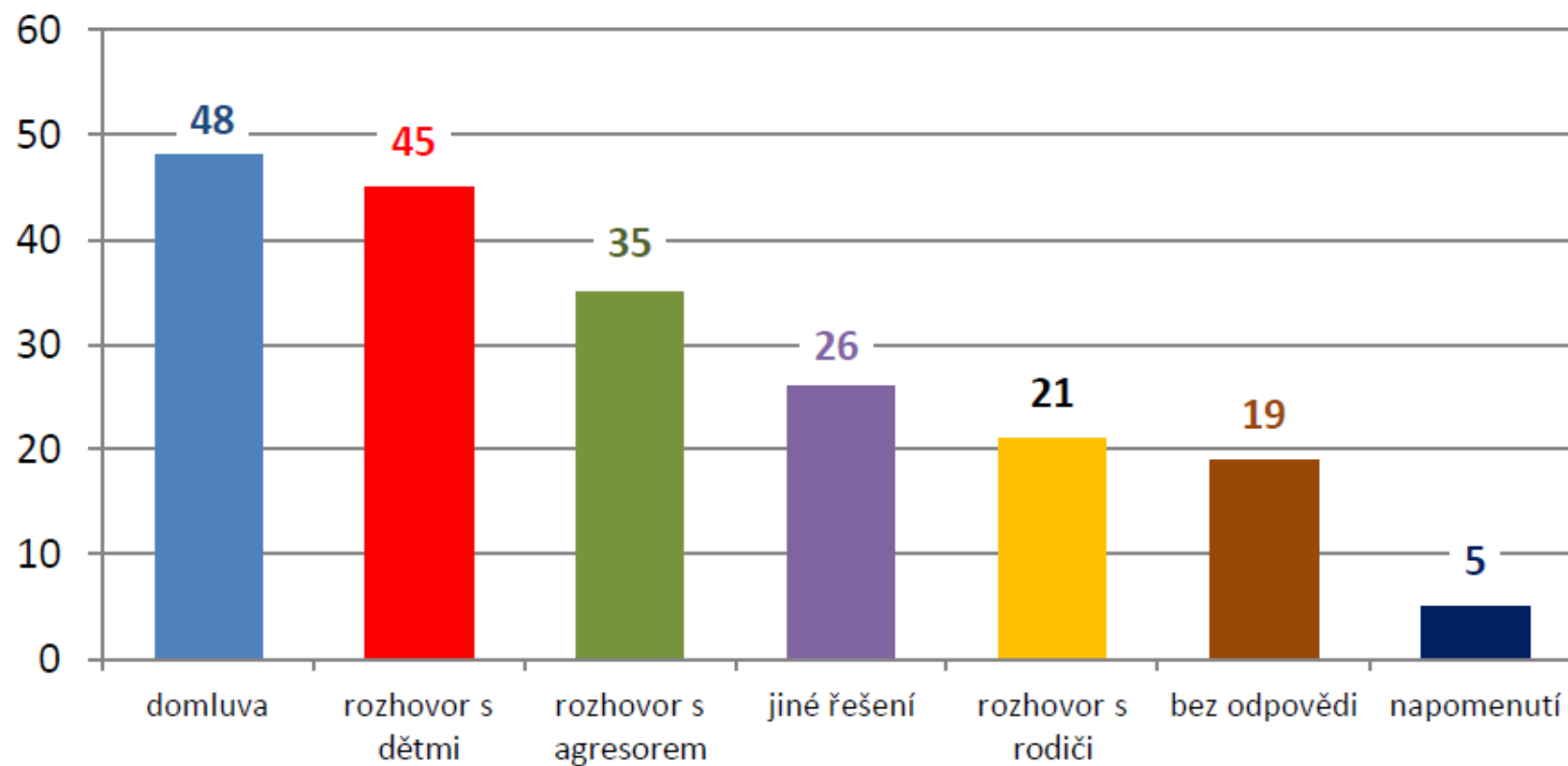
Jsou tyto děti spíše agresory nebo oběti?

Popište stručně situaci/příběh nějaké agresivní události v MŠ, které jste byl/la svědkem.

Jak jste si poradil/la? Uměl/la jste situaci vyřešit?

Použité zdroje

1. MICHÁLKOVÁ, E. *Šikana v předškolním věku*. Praha, UK Praha, 2012.
2. JANÁČKOVÁ, B. *Projevy šikany v mateřské škole*. Olomouc, UP Olomouc, 2012

➤ Děkuji za pozornost

- Kontakt:
- Dr. Jiří Knoll – PPP Pardubice
- e-mail: Knollj@seznam.cz
- Tel.: 603 905 945